

Cumhuriyet Tarihinin Özgün Kütüphane Modeli Olarak Halkevi Kütüphaneleri*

Halkevi Libraries, as a Unique Library Model within the Context of the Republic's Regime

Ahmet ALTAY** , Bülent YILMAZ***

ÖZ

Amaç: Bu çalışmada, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş döneminin önemli kültür kurumlarından birisi olan halkevlerinin kütüphane hizmetleri incelenmektedir. Çalışmada halkevi kütüphanelerinde gerçekleştirilen çeşitli etkinlik ve hizmetlerden örnekler sunulmaktadır. Türkiye'de bilgi ve belge yönetimi alanında halkevi kütüphaneleri ile ilgili yapılan çalışma sayısı oldukça sınırlıdır. Bu bağlamda çalışma Türkiye alanyazınında bu konuda var olan boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır.

Yöntem: Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden belgesel tarama yöntemi kullanılmıştır. Belgesel tarama yöntemi belli bir amaç çerçevesinde kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini içermektedir. Bu kapsamda çalışmada halkevlerinin kendi hizmetleri ile ilgili yayınlar, halkevi dergileri, dönemin süreli yayınları, arşiv belgeleri ve halkevleri konusunda yazılmış kaynaklar incelenmiştir.

Bulgular: Çalışmada halkevi kütüphanelerinin yapılanması, çalışma saatleri, teknik ve kullanıcı hizmetleri, derme geliştirme politikaları, seçim ve sağlama süreçleri, ödünç verme işlemleri, yerel nitelikleri, yayıncılık faaliyetleri, halkla ilişkiler çalışmaları ve teknoloji kullanımları ile ilgili önemli bulgulara ulaşılmıştır. Bunun dışında çalışmada halkevi kütüphaneleri tarafından oluşturulan özel araştırma kütüphaneleri, cezaevi kütüphaneleri, çocuk kütüphaneleri ve seyyar kütüphaneler ile ilgili de alana katkı sağlayacak önemli bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca halkevi kütüphanelerinde gerçekleştirilen yaratıcı etkinlik ve uygulamalardan bazı örnekler de sunulmuştur.

Sonuç: Çalışmada elde edilen bilgi ve bulgulara göre dönemin halkevi kütüphanelerinin günümüz şartlarında ideal bir halk kütüphanesinin taşıması gereken yerellik, kullanıcı odaklılık, yaratıcılık, yenilikçilik, esneklik, katılımcılık, yönetim gibi birçok özelliği taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda Halkevi kütüphaneleri gerçekleştirdikleri hizmetler ve sahip oldukları vizyonlarıyla günümüz halk kütüphaneleri için bile örnek ve rehber alınması gereken kurumlardır.

Özgünlük: Kullanılan bilgi ve bulgular, arşiv kaynakları ve halkevi dergileri gibi birincil kaynaklardan elde edilmiştir. Araştırmada kullanılan bulguların büyük bir kısmına konu ile ilgili yapılmış olan önceki bilimsel çalışmalarda rastlanmamıştır. Bu yönüyle çalışmadaki bulguların özgün ve bilgi ve belge yönetimi alanına katkı sağlayacak niteliğe sahip olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Halkevi; halkodası; halkevi kütüphaneleri; halk kütüphanesi hizmetleri; Türkiye.

* Bu çalışma 04-07 Ekim 2023 tarihinde Ankara'da düzenlenen Cumhuriyet'in 100. Yılında Türk Kütüphaneciliği Sempozyumunda sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

This study is an expanded version of the paper presented at the Turkish Librarianship Symposium on the 100th Anniversary of the Republic held in Ankara on 04-07 October 2023.

** Bartın Üniversitesi, Ankara, Türkiye. E-posta: ahmetaltay57@hotmail.com

Bartın University, Ankara, Türkiye. Email: ahmetaltay57@hotmail.com

*** Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye. E-posta: byilmaz963@gmail.com

Hacettepe University, Ankara, Türkiye. Email: byilmaz963@gmail.com

ABSTRACT

Purpose: The present study examines the library services of halkevleri (community centres), one of the most important cultural organisations of the founding period of the Republic of Türkiye. The study presents a series of examples of various activities and services carried out in halkevi libraries. The number of studies on halkevi libraries in the field of information and records management in Türkiye is quite limited. In this context, the study aims to fill the gap in the Turkish literature on this subject.

Method: This study utilised the documentary review method, one of the qualitative research methods. The documentary review method involves finding, reading, transcribing, and appraising sources within the framework of a specific purpose. In this scope, the current study analysed the publications related to the services of the halkevleri, halkevi journals, periodicals of the period, archival records, and sources written on the subject of halkevleri.

Findings: The findings of the study revealed significant information regarding the structuring of halkevi libraries, working hours, technical and user services, collection development policies, selection and acquisition processes, lending procedures, local characteristics, publishing activities, public relations studies, and the use of technology. In addition, the study also includes valuable information about special research libraries, prison libraries, children's libraries, and mobile libraries established by the halkevi libraries. Moreover, it presents various examples of creative activities and practices conducted in halkevi libraries.

Implications: The information and findings obtained in the study concluded that the halkevi libraries of the period have a number of characteristics that an ideal public library is expected to have in the present conditions such as locality, user-centricity, creativity, innovation, flexibility, participation, and governance. In this context, Halkevi libraries are organisations that serve as an example and a guide even for present-day public libraries considering the services they provide and the vision they have.

Originality: The information and findings were obtained from primary sources such as archival sources and halkevi journals. The majority of the findings used in the study were not encountered in previous scientific studies on this subject. In this respect, the findings of the study are considered to be original and to contribute to the field of information and records management.

Keywords: Halkevi; halkodası; halkevi libraries; public library services; Türkiye.

Giriş

Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte modern bir ulus devlet oluşturma çabalarının bir sonucu olarak ortaya çıkan halkevleri, hizmet verdikleri 1932 -1951 yılları arasında Türkiye'nin en önemli kültür ve eğitim kurumlarından biri olmuştur. En önemli misyonları genç Cumhuriyetin kazanımlarını halka anlatmak ve Cumhuriyet düşüncesinin toplumsal yaşamda yaygınlaşmasına katkı sağlamak olan halkevleri, gerçekleştirdikleri etkinlikler ve yaptıkları çalışmalarla ülkedeki okuryazarlık oranının ve kültürel düzeyin yükselmesini de desteklemiştir. Bunun dışında pek çok halkevi, çevresinde yaşayan gereksinim sahibi vatandaşlara yiyecek, giyecek, barınma ve sağlık vb. çeşitli yardımlarda bulunarak toplumsal hayatta önemli izler bırakmıştır. Halkevlerinin, hizmet verdiği dönemdeki çalışmaları göz önüne alındığında, bu kurumların Cumhuriyet döneminin pek çok idealinin gerçekleşmesine önemli katkılar sağladığını söylemek mümkündür (Doğaner, 2022).

Türkiye'de 1932 yılında 14 halkevinin resmî açılışıyla faaliyetlerine başlayan halkevlerinin kuruluş süreçlerinde Çekoslovakya, Macaristan, Rusya ve İtalya gibi ülkelerdeki benzer halk eğitimi kurumları incelenmiş ve dönemin Türkiye koşullarına en uygun örgütlenme modeli tasarlanmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda halkevleri bünyesinde 9 ayrı şube oluşturulmuştur. Bunlar; Dil ve Edebiyat, Güzel Sanatlar, Temsil, Spor, Sosyal Yardım, Halk Dersaneleri ve Kurslar, Kütüphane ve Yayın, Köçülük ve Tarih ve Müze şubeleridir. Halkevlerinin örgütlenmesinde öne çıkan bir diğer özellikleri de bu kurumların tüzel kişiliklerinin olmamasıdır. Halkevleri doğrudan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Genel Sekreterliğine bağlı ve genel sekreterin sorumluluğu altında

hizmet veren birimler olarak yapılandırılmıştır. Halkevi yönetimlerinde yer alabilmek için CHP üyesi ya da devlet memuru olmak koşulu aranmaktaydı. Bununla beraber parti üyesi olan ya da olmayan bütün vatandaşlar halkevi hizmetlerinden yararlanabilmekteydi. Halkevlerinin açılması ve çalışmasına ilişkin görev ve yetki ise Vilayet İdare Heyetlerine aitti. Bir halkevinin açılabilmesi için şubelerinin açılmasına elverişli bina, para ve diğer maddi unsurların oluşturulması ve en az üç şubenin kurulması gerekmektedir (Cumhuriyet Halk Partisi, 1940; Çeçen, 1990; Özçelik, 2018; Şimşek, 2002).

Halkevleri Türkiye genelinde çok kısa zamanda hızlı bir şekilde yaygınlaştı. 1940 yılında halkevlerinin özellikle ilçe, nahiye ve köylerde daha yerel ve küçük bir modeli olan halkodaları açılmaya başlandı. Ülkedeki Halkodalarının sayısı 1950 yılında 4322'ye, halkevlerinin sayısı ise 492'ye ulaştı. Halkevlerinin 19 yıl süren çalışmaları, 1951 yılında Demokrat Parti tarafından verilen halkevlerinin kapatılmasına ilişkin yasa tasarısının 8 Ağustos 1951'de yürürlüğe girmesi ile son bulmuştur (Keseroğlu, 1989, s. 11-133).

Halkevleri Türkiye'nin kütüphanecilik tarihi açısından da son derece önemli bir yere sahiptir. Halkevleri bünyesinde oluşturulan 9 şubeden biri Kütüphane ve Yayın Şubesi'dir. Ayrıca, herhangi bir yerde halkevi ya da halkodası kurulabilmesinin temel şartlarından birisi halkevi ya da halkodası içinde kütüphane ve okuma odası oluşturulmasıydı. 1950 yılındaki istatistiklere göre Türkiye'de 4814 halkevi ve halkodası bulunmaktaydı. Başka bir ifadeyle, o yıllarda ülkenin şehir, ilçe ve köylerinde oluşturulmuş 4814 kütüphane ya da kitaplık vardı. Halkevleri bünyesinde hizmet veren kütüphaneler, halka açık dermeleri ve gerçekleştirdikleri hizmetlerle tıpkı bir halk kütüphanesi gibi halkın eğitimi, bilgilendirilmesi, boş zamanlarının değerlendirilmesi ve kültürel etkinliklere katılımının sağlanması gibi önemli işlevleri yerine getirmekteydi. Bu açıdan bakıldığında halkevlerinin ve halkodalarının bu dönemde en etkili ve yaygın halk kütüphanesi hizmeti sunan kurumlar olduğunu söylemek mümkündür. Aynı dönemde Türkiye'de 82 halk kütüphanesinin bulunduğu düşünüldüğünde; halkevleri ve halkodalarında verilen halk kütüphanesi hizmetlerinin önemi daha iyi anlaşılmaktadır (Akbal, 2019; Altay, 2019, s. 209-214; Erol, 2000, s. 473-477; Keseroğlu, 1989, s. 118).

Bu çalışmada, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş döneminin önemli eğitim ve kültür kurumlarından birisi olan halkevlerinin kütüphane hizmetleri genel hatlarıyla incelenecektir. Çalışmada halkevi kütüphanelerinde gerçekleştirilen çeşitli etkinlik ve hizmetlerden örnekler sunulacaktır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden belgesel tarama yöntemi kullanılacaktır. Doküman analizi olarak da bilinen belgesel tarama belli bir amaç çerçevesinde kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini içermektedir. Başka bir ifadeyle, araştırma konusu hakkında diğer kişi ya da kurumlar tarafından yazılmış, hazırlanmış ya da oluşturulmuş çeşitli yazı, belge, yapım veya kalıntının toplanması ve incelenmesi belgesel tarama olarak kabul edilmektedir (Karasar, 2005). Bu kapsamda çalışmada halkevlerinin kendi hizmetleri ile ilgili yayınlar, halkevi dergileri, dönemin süreli yayınları ve halkevleri konusunda yazılmış kaynaklar incelenmiştir. Ayrıca araştırmada konu ile ilgili arşiv belgesi, makale, kitap, tez, bildiri vb. kaynaklar analiz edilerek halkevi kütüphaneleri hakkında bir bakış açısı ortaya konulmaktadır. Kullanılan pek çok bulgunun daha önce yayınlanmamış olmasından dolayı, çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışmanın sonunda, halkevi kütüphaneleri hizmet yaklaşımı çerçevesinde günümüz halk kütüphaneciliği için öneriler geliştirilecektir.

Halkevi

1919-1922 yılları arasında süren Kurtuluş Savaşı'nın sonrasında 600 yıllık bir imparatorluğun ardından doğan Türkiye Cumhuriyeti, Türk tarihinde 19. yüzyıldan itibaren başlayan modernleşme sürecinin en hızlı ve en keskin olduğu dönemdir. Özellikle Cumhuriyet'in ilk yıllarında siyasi, sosyal, ekonomik, eğitim ve kültürel hayatta gerçekleştirilen yeniliklerin her biri devrim niteliğindedir. Başta Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve ilk devlet başkanı Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere Cumhuriyetin kurucu takımının ülkeyi modern dünya ile bütünleştirme düşüncesi; eğitim, bilim ve kültür alanında çeşitli çalışmaları, düzenlemeleri ve reformları da beraberinde getirmiştir (Altay, 2017, s. 158). Bununla birlikte, o dönemin Türkiye'sinde halkın çok büyük bir kısmı kırsal alanlarda yaşamakta ve yaklaşık % 90'ı okuma yazma bilmemektedir (Duman, 2008, s. 53). Bu koşullar altında gerçekleştirilen devrim ve yeniliklerin halk nezdinde kabul görmesi ve toplumun genelinde karşılık bulması oldukça zordu. Bu durum dönemin iktidarını yapılan devrimlerin başarıya ulaşması ve kalıcı olması için kısa sürede geniş halk desteğini sağlayabilecek strateji ve politikalar geliştirmeye zorlamıştır. Cumhuriyetin kuruluş döneminde etkin olarak faaliyet gösteren millet mektepleri, Türk ocakları, köy enstitüleri ve halkevleri yukarıda söz edilen strateji ve politikaların uygulamaya geçirildiği önemli eğitim ve kültür kurumlarıdır. Özellikle bu çalışmanın konusunu oluşturan halkevleri Türkiye'de gerek eğitimsel, gerek kültürel gerekse siyasal açıdan ayrı bir öneme sahip olmuştur.

Halkevlerinden söz etmeden, halkevleri kurulmadan önce Cumhuriyet devrimlerinin, halka daha iyi anlatılması ve halka ulus olma bilincinin kazandırılması misyonunu üstlenmiş olan ve pek çok kaynakta halkevlerinin selevi olarak bahsedilen Türk ocaklarına değinmek konu bütünlüğü bağlamında yararlı olacaktır.

1912 yılında kurulan ve dil, edebiyat ve kültür başta olmak üzere birçok dalda faaliyet gösteren Türk ocakları, millî mücadele döneminde önemli çalışmalar yapmış, cumhuriyetin kuruluşundan sonra da eğitim ve kültür faaliyetlerine devam etmiştir. Cumhuriyetin kurucuları da ülkenin çağdaşlaşma ya da uluslaşma sürecinde Türk ocaklarının eğitim ve kültür faaliyetlerinden yararlanabileceklerini düşünmüştür. Bu dönemde ülkede yeni Türk ocakları açılmış ve ocaklarda gerçekleştirilen faaliyetlerle cumhuriyetin değerleri halka anlatılmaya çalışılmış, özellikle ocaklar bünyesinde hizmet veren kütüphaneler aracılığıyla halkın kültürel gelişimi desteklenmeye çalışılmıştır. Cumhuriyetin kuruluş döneminde birçok yeni şubelerin açılmasıyla Türk ocakları ülke genelinde hızla yaygınlaşmış, 1927 yılında şube sayıları 257'ye çıkmıştır. Bununla birlikte özellikle 1920'li yılların sonundan itibaren iktidar cenahında Türk ocakları ile ilgili olumsuz görüşler ortaya çıkmıştır. Türk ocaklarının yeni rejimin değerlerini yeterince temsil edemediği ve halka aktaramadığı yönünde eleştiriler artmış, ocakların, örgütlenme bağlamında yeterince yaygınlaşmadığı, halkın geneline ulaşmayı başaramadığı düşüncesi dile getirilmeye başlanmıştır (Kongar, 1979, s. 136; Sarıay, 1994, s. 302). Bunun dışında Türk ocaklarının içinden bazı muhalif seslerin ön plana çıkması, özellikle Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kurulmasından sonra Türk ocakları Başkanı Hamdullah Suphi (Tanrıöver) Bey başta olmak üzere ocak üyeleri tarafından bu harekete verilen destek dönemin iktidarında rahatsızlığa sebep olmuştur. Ayrıca Türk ocağı mensubu bazı üst düzey yöneticilerin yurt dışında yaşayan Türklere olan ilgisi ve ocak içerisindeki Turancı ideolojiye sahip üyelerin ön plana çıkması da Tek Parti'nin politikalarına karşı bir tehdit olarak algılanmıştır. Yaşanan bu gelişmelerin neticesinde Türk ocakları 1931 yılında kendi kendini feshetme kararı almak zorunda kalmıştır (Akyüz, 1986, s. 213-227). Türk ocaklarının faaliyetlerine son vermesinin akabinde Tek Parti'nin bir organı gibi çalışacak, rejimin ideallerine sadık, eğitim ve kültür faaliyetleri başta olmak üzere toplumsal dönüşüm için çalışmalar yürütecek, yeni bir kültür kurumuna ihtiyaç duyulmuştur. Bu kurum halkevleri olacaktır.

Halkevlerinin kuruluş sürecinde nasıl bir örgüt yapısının kurulacağı sorusu, Cumhuriyet Halk Fırkası yöneticilerini bir süre meşgul etmiştir. Halkevlerinin kuruluş çalışmalarını bir heyet yürütmüş, özellikle yurt dışındaki kültür ve eğitim örgütlenmeleri incelenmiş ve Behçet Kemal Çağlar, Cevdet Nasuhi, Hamit Zübeyir Koşay, Hasan Cemil Çambel, İshak Refet, İsmail Hüsrev Tökin, Münir Hayri Egeli, Reşit Tarhan, Sadi Irmak, Vildan Aşir Savaşır ve Ziya Cevher Etili gibi dönemin aydınları toplantılar yaparak halkevlerinin misyon, amaç ve hedeflerini tasarlamışlardır (Şimşek, 2002, s. 60). Yapılan hazırlıklar sonrasında halkevlerinin açılması önerisi CHP'nin III. Olağan Kurultay'ında gündeme alınmış ve öneri kurultayın 17 Mayıs 1931 tarihli birleşiminde oy birliği ile kabul edilmiştir. Kurultayın kararı ile inkılapları, fikri sistemi kabullendirmeyi ve halkı eğitmeyi hedefleyen ve kısa zamanda yurdun ulaşılabilen yerlerine kadar erişecek olan halkevlerinin kurulması resmîlik kazanmıştır (Özdemir ve Aktaş, 2011, s. 244-245).

19 Şubat 1932 tarihinde On dört il merkezinde (Ankara, Samsun, Bursa, Malatya, Aydın, Konya, Eminönü, Afyon, Eskişehir, Bolu, İzmir, Çanakkale, Denizli ve Diyarbakır) 14 halkevinin açılışıyla halkevleri hizmete başlamış oldu. Bir yıl gibi kısa sürede 14'ten 35'e çıkan halkevi sayısı, 1934 yılında 80'e, 1935'de ise 103'e yükselmiştir. 1939 yılından itibaren mahalle, kasaba, köy gibi küçük yerleşim birimlerinde halkevleri örgütlenmesinin zorluğu göz önüne alınarak, halkevlerinin küçük modelleri olarak tanımlanabilecek halkodaları kurulmaya başlanmıştır. Halkodaları halkevine göre daha küçük ve basit olarak tasarlanmıştır. Bu mekânlarda konferans, kurs, eğitim, konser vb. etkinlikler yapılabilmekteydi. Ayrıca halkodalarında küçük de olsa bir kitaplık da bulunmaktaydı. (Ulusoy, 2009, s. 1195). Halkevleri ve halkodaları, kısa süre içerisinde Türkiye'nin dört bir yanında örgütlenmiş ve geniş bir halk kitesine ulaşmıştır. 1950 yılına gelindiğinde bu kurumlar 478 Halkevi şubesi ve 4322 Halkodası ile Türkiye'nin en ücra köylerine kadar uzanan eğitim ve kültür mekânları olmuştur (Yeşilkaya, 2001, s. 113; Keseroğlu, 2022, s. 496).

Halkevleri yaptıkları çalışmalar ve etkinliklerle Cumhuriyet devrimlerinin ve CHP'nin temel ilkelerinin yurt çapında yaygınlaşmasına önemli katkı sağlamıştır. Bu kapsamda halkı ağırlıklı olarak pozitivist dünya görüşü doğrultusunda eğitmek, yeni rejimi besleyecek yeni bir politik kültür oluşturmak, halkın sosyal ve kültürel gelişimine destek sağlamak, gençleri zararlı alışkanlıklardan korumak, sağlıklı kuşaklar yetiştirmek, halkın modernleşmesini sağlamak, köy ile şehir arasındaki sosyal ve kültürel uçurumu azaltmak, köylerde ve şehirlerde yetişkinleri eğitmek, cehaletle mücadele etmek, milliyetçi, halkçı ve laik fikirleri aşmak gibi misyonlar üstlenen halkevleri (Özdemir ve Aktaş, 2011, s. 243) Cumhuriyetin kuruluş döneminin önemli kültür kurumları olarak iktidar ile halk arasında bir köprü vazifesi görmüştür.

Halkevlerinin Örgütlenme Yapıları

Halkevlerinin örgütlenmesini doğru analiz edebilmek için bu kurumların, Türkiye'de tek partinin olduğu ve hükümet ile devlet kavramlarının birbirinden ayrılması zor olduğu bir dönemde kurulduğu gerçeğinin göz ardı edilmemesi gerekir (Keseroğlu, 2022, s. 496). Halkevleri, Cumhuriyet Halk Partisi'nin birer kültür kolu olarak kurulmuştu (Duman, 2008 s. 66). Halkevlerinin üst idaresi ve merkez organları meydana getirilememiş, bu görevi doğrudan CHP idaresi gerçekleştirmiştir. Yönetmeliklerde sadece her bir halkevi biriminin yönetim organları düzenlenmiştir. Bir bölgede halkevinin açılmasına karar verilmesi o muhitin parti yönetim kurulunun yetkisi altındaydı. Halkevlerinin bütçesi ve binaları bağlı oldukları parti yönetim kurulu tarafından sağlanmaktaydı (Çeçen, 1990, s. 123-124). CHP bünyesinde kurulan halkevleri resmîyette devlet kurumları olmasa da devletin ve buldukları mahallin tüm olanaklardan yararlanmışlardır. Devletin sahip olduğu arsalar ve binalar halkevlerinin kullanımına sunulmuş, hemen her yerde halkevleri için bağış kampanyaları tertiplenmiş her il ve ilçede halkevi açılmak istenmiştir (Duman, 2008, s. 66). Cumhuriyet Halk Partisi'nin devletin en güçlü temsilcisi olduğu bu dönemde halkevlerinin bu şekilde yapılanması ve örgütlenmesi gayet doğal ve normal bir durumdur.

Halkevlerinin yönetim ve denetimde en üst çalışma makamı olan Halkevleri İdare Kurulu, halkevi başkanı ve şube komite başkanlarından meydana gelmektedir. Halkevi başkanları aynı zamanda Halkevi İdare Kurulu ve şube komitelerinin de başkanıdır (Cumhuriyet Halk Fırkası, 1932, s. 5-8). Halkevi başkanları, 1940 yılına kadar buldukları il, ilçe ve parti yönetim kurulu üyeleri arasından yine aynı yönetim kurulu tarafından seçilmekte iken, 1940 yılı içerisinde çıkarılan “Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi”ne göre buldukları yörede halkevlerini davasını benimsemiş ve iş başarabilecek kişilerin halkevi başkanlığına seçilebilmeleri kuralı kabul edilmiştir (Cumhuriyet Halk Partisi, 1940, s. 7). Mevzuat gereği Cumhuriyet Halk Partisi'nin üyesi olan veya olmayan herkes halkevlerinin çalışmalarından faydalanabilmekteydi. Bununla beraber halkevi yönetiminde ve şube kollarında görev alabilmek için ya CHP üyesi ya da devlet memuru olmak gerekiyordu.

Halkevleri etkinliklerini dokuz ayrı alanda yürütmüştür. Bu alanların tümü şube olarak adlandırılmıştır. Bu şubelerin isimleri 1932 yılında belirlenmiş, 1935 yılında şubelerin isimlerinde değişikliğe gidilmiştir. Her şube için yönetim kurulları görevlendiriliyordu. Bir halkevinin üye sayısı 50'den az ise her şubenin 3 yönetim kurulu üyesinden, üye sayısı 50'den fazla ise 5 yönetim kurulu üyesinden oluşması gerekiyordu. Halkevleri bünyesinde faaliyetlerini gerçekleştiren 9 şubeyi şu şekilde sıralamak mümkündür (Cumhuriyet Halk Partisi, 1942, s.22):

1. Dil, Edebiyat, Tarih Şubesi
2. Güzel Sanatlar Şubesi
3. Temsil Şubesi
4. Spor Şubesi
5. Sosyal Yardım Şubesi
6. Halk Dershanesi ve Kurslar Şubesi
7. Köycüler Şubesi
8. Müze ve Sergi Şubesi
9. Kütüphane ve Yayın Şubesi

Yukarıda bahsedilen dokuz şubeden Kütüphane ve Yayın Şubesi konumuz bağlamında oldukça önem taşımaktadır. Zira bu şube hem halkevi kütüphanesinin işleyişinden hem de halkevi yayınlarından sorumlu şubedir. 1932'deki ilk Halkevleri Talimatname'sinde Kütüphane ve Neşriyat Şubesi olarak geçen şubenin adı, 1935 CHP Halkevleri Öğreneğinde Kitapsaray ve Yayın Şubesi olarak değiştirilmiş ancak 1940'daki talimatnamede adı Kütüphane ve Yayın Şubesi olarak geçmiştir (Özer, 2010, s. 266).

Halkevi Kütüphaneleri

Halkevi kütüphaneleri, bağlı bulunduğu halkevinin Kütüphane ve Yayın Şubesi'nin sorumluluğu altında faaliyetlerini sürdürmekteydi. Kütüphane ve Yayın Şubesi yurttaşların çeşitli konularda bilgisini artırmak, onlara kitap okuma alışkanlığı kazandırmak, halkevinin bulunduğu bölgenin yerel kültürüne, tarihine, sağlık problemlerine, tarım ve hayvancılık faaliyetlerine katkı sağlamak amacıyla kütüphane ve yayın çalışmalarında bulunmaktaydı (Algan, 2011, s. 26). Halkevlerinin en önemli işlevlerinden birisi olan yeni rejimin devrimlerini ve kültür prensiplerini halk kitlelerine yayma noktasında, en fazla rol ve sorumluluk üstlenen birimlerden birisinin Kütüphane ve Yayın Şubesi, dolayısıyla halkevi kütüphaneleri olduğunu söylemek mümkündür. Üstlendikleri rol ve sorumluluklardan dolayı dönemin yönetimi, halkevi kütüphanelerini oldukça önemsemekteydi. Örneğin bir yerde halkevi açılabilmesi için zorunlu şartlardan birisi en az 200 kişinin faydalanabileceği bir okuma salonu ve kütüphanenin oluşturulmasıydı (Cumhuriyet Halk Partisi, 1940, s. 3). Başka bir deyişle, kütüphaneler halkevleri için olmazsa olmaz bir zorunluluktur.

Ankara Halkevi'nin resmi yayın organı olan *Ülkü* dergisinde Behçet Kemal Çağlar tarafından 1937 yılında kaleme alınan bir yazıda "Kütüphanesiz halkevi kanunsuz devlet kadar acayip bir şey sayılsa yeridir. Her inanın bir kitabı olduğu gibi her halkevinin de bir kütüphanesi olacaktır. Binanın en geniş, en aydınlık yerlerini kütüphane için ayırmalı, rahatlığın intizamın ev içinde ilk tesisine başlanılan yer kütüphane olmalıdır." (Çağlar, 1937, s. 180) ifadesi de halkevi kütüphanelerine verilen değerin ve önemin bir yansıması mahiyetindedir. CHP Genel Sekreterliği tarafından Halkevi Şubelerine gönderilen 04 Haziran 1941 tarihli yazıda konu bağlamında oldukça önemlidir. Söz konusu yazıda "her halkevinin en iyi işleyen, en düzgün olan kısmının kütüphane olması" gerektiğine vurgu yapılmaktadır. (Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin..., 1941, s. 143). CHP Genel Sekreterliği tarafından 30 Nisan 1938 tarihinde bir halkevine yazılan başka bir yazıda da "Kütüphanesi muntazam olmayan ve kitaplarının sayısını henüz kendisi de bilmeyen bir evin hiçbir çalışmasında tam bir intizam ve sarahat olmayacağı" söylenmektedir¹. Ayrıca 1942 yılında İzmit'te yayınlanan *Türk Yolu* gazetesinde "Halkevi kütüphanesi halkevinin hayat damarı, kafası, dimağı ve gözü kulağıdır." ifadesi o dönemin taşrasında halkevi kütüphanesine verilen değer hakkında önemli ipuçları vermektedir (18 Mart 1942 tarihli *Türk Yolu* Gazetesi'nden aktaran; Kaya, 2008, s. 152).

Cumhuriyet Halk Partisi'nin 3. ve 4. Kurultay'larında kabul edilen programlarda da kitap, yayın ve kütüphane konularının parti için önemli olduğu vurgulanarak, ülkenin şehirlerinde ve köylerinde yeni kütüphaneler kurmak ve ülkedeki kütüphane sayısının artırılmak istendiği ifade edilmektedir (CHF..., 1931, s. 30; CHP..., 1935, s. 30; Anameriç, 2008, s. 142).

Halkevi kütüphanelerinin güçlü yerel kimliklerinin, nitelikli dermelerinin ve kapsayıcı hizmetlerinin arka planında kütüphanelere verilen bu önem ve değerin olduğunu söylemek mümkündür. Çalışmanın bu bölümünde dönemin halkevi kütüphanelerinde yapılan hizmet ve etkinliklerden bahsedilecektir.

Halkevi Kütüphanelerinde Yapılan Hizmet ve Etkinlikler

Kütüphane hizmetleri

Halkevleri kütüphanelerindeki teknik hizmetlerin ve kullanıcı hizmetlerinin niteliği CHP Genel Sekreterliği tarafından önemsenen bir konu olmuştur. Bu kapsamda Genel Sekreterlik tarafından kütüphaneler için bir öğrenek hazırlanmış ve halkevlerine gönderilmiştir. Bu öğrenee fişleme, raf ve dolap düzeni, kütüphane defteri tutma gibi hususlarda uyulması gereken kural ve esaslar ayrıntılı bir şekilde hem yazılı hem de görsel olarak anlatılmıştır². Ayrıca Uluğ İğdemir tarafından 1939 yılında kaleme alınan "Halkevleri Kütüphaneleri İçin Rehber" isimli eserde halkevi kütüphanelerine gönderilmiştir. Eserde gerek teknik hizmetlere, gerekse kullanıcı hizmetlerine yönelik pek çok ayrıntılı bilgi bulunmaktaydı.

1941 yılında *Ülkü* dergisinde yayınlanan bir yazıda, halkevi kütüphanelerindeki temel kütüphanecilik hizmetlerine verilen önemi görmek mümkündür. Yazıda halkevi kütüphanelerindeki kitapların fişlerden ve fihristlerden bulunabilir olmasının önemine dikkat çekilmekte ve bu konuda yaptıkları etkin çalışmalardan dolayı Ankara, Manisa ve Balıkesir halkevi kütüphaneleri takdir edilmektedir. (Halkevleri ve halkodaları çalışmaları, 1941, s. 72). 1945 yılında Ankara Halkevi'nde açılan ve üç ay süren temel kütüphanecilik kursu da konu bağlamında önem taşımaktadır. Bu kursa büyük halkevi kütüphanelerinden on memur katılmıştır. Kursu bitiren memurlar görev yerlerine dönerek kursta öğrendikleri sınıflama sistemine göre, kendi kütüphanelerindeki kitapları sınıflama işine başlamışlardır (Cumhuriyet Halk Partisi, 1946, s. 22).

Dönemin kaynakları incelendiğinde, üzerinde çokça durulan bir noktanın da halkevi kütüphanelerindeki ciltleme çalışmaları olduğu göze çarpmaktadır. Başta *Ülkü* olmak üzere tüm halkevi dergilerinde halkev-

¹ (BCA, 490.1.0.0/4.17.11.)

² (BCA, 490.1.0.0/2.9.4; BCA, 490.1.0.0/3.12.26; BCA, 490.1.0.0/4.19.22; BCA, 490.1.0.0/3.15.23.)

lerinde yapılan ciltleme çalışmalarından övgü ile söz edilmekteydi. O dönemde ciltlenen kitap sayısının halkevi kütüphaneleri için bir başarı ölçütü olarak görüldüğünü söylemek bile mümkündür. Pek çok halkevi kütüphanesi çeşitli platformlar aracılığıyla kütüphanelerindeki kitapların düzenli olarak ciltlendiğini duyurmaktaydı. (İğdemir, 1939, s. 61; Yüzbaşı, 2015, s. 98 Gülbeyaz, 2016, s. 72).

Halkevi kütüphanelerinin çalışma saatleri, hizmet ve etkinliklerin planlanması ve gerçekleştirilmesi bağlamında önemli bir konudur. Halkevi kütüphaneleri için hazırlanan “Halkevleri Kütüphaneleri İçin Rehber” isimli eserde halkevi kütüphanelerinin memur, öğrenci, esnaf, çiftçi vb. potansiyel kullanıcılarının akşam saatlerinde kütüphaneyi kullanabileceklerinden hareketle, en uygun mesai saatlerinin sabah saat 9:00 ile akşam 22:00 saatleri arasında olması gerektiği vurgulanmaktadır. Aynı kaynakta kütüphanelerin cumartesi ve pazar günleri de açık tutulması, tatil gününün pazartesi olması gerekliliğine dikkat çekilmektedir. (İğdemir, 1939, s. 61). Bununla birlikte dönemin kaynakları incelendiğinde halkevlerinin kütüphane mesai saatleri konusunda farklı uygulamalar gerçekleştirdiği göze çarpmaktadır. Örneğin Manisa halkevi cuma günleri dışında haftanın 6 günü kullanıcılara hizmet vermiştir (Bir yıl içinde evimiz ne yaptı, 1939 s. 18). Kış döneminde mesai saatleri içinde hizmet veren halkevi kütüphanesi, Yaz dönemleri çalışma saatlerin daha esnek hale getirerek 15:00 ile 19:00 arasında sınırlandırmaktadır. (Temmuz ayı içindeki evimizdeki çalışmaların ana hatları, 1939, s. 15-16). 1935 yılında açılan Van Halkevi Kütüphanesi Salı günü hariç her gün sabah saat 8:00'den akşam saat 17:00'ye kadar açık kalmıştır³. Samsun Halkevi Kütüphanesi ise haftanın yedi günü 17:00 ile 23:30 saatleri arasında hizmet vermiştir (Halkevi Haberleri, 1944, s. 41).

Halkevlerinin çalışma gün ve saatlerinin organize edilmesinde hizmet verdiği bölgenin yerel şartları ve kullanıcı gereksinimleri belirleyici bir faktör oluyordu. İzmit'de evlerinde ders çalışma olanağı olmayan yoksul öğrencilerin ders çalışabilmeleri için Halkevi Kütüphanesi 18:00–24:00 arası açık tutulmuştur. Böylece öğrenciler Halkevinin sıcak çatısı altında huzurla çalışmaktadır. Aynı gerekçelerden dolayı Bursa Halkevi kütüphanesinin de gece saat 23:00'e kadar hizmet verdiği bilinmektedir. (Kaya, 2008, s. 146; Uludağ: Bursa Halkevi Dergisi, 1941, s. 44).

Halkevi kütüphanelerinde sunulan hizmetler bir yandan halkın o dönemde yeni kabul edilen Latin alfabesini daha çabuk öğrenmesine ve benimsemesine katkı sağlarken, diğer yandan toplumun her kesiminin okuma alışkanlığı kazanmasını desteklemiştir. Dönemin halkevleri açtıkları okuma yazma kurslarıyla halkın okuma yazma oranını yükseltirken, kütüphaneleri aracılığıyla toplumun her kesiminden insanın okuma alışkanlığı kazanmasını sağlamıştır. Halkevi kütüphaneleri çoğunluğu Latin Alfabesi ile yazılmış yayınlardan oluşan dermesiyle halkın yeni yazı ile bulunduğu yerler olmuşlardır. O dönemde Türkiye'nin pek çok şehrinde ve ilçesinde bir kitapçının bile olmadığı göz önüne alınırsa; halkevi kütüphaneleri özellikle gelir düzeyi düşük olan insanların kitapla, dergiyle, gazeteyle buluşabileceği alternatifli olmayan mekânlar olmuştur. (Wilson ve Başgöz, 1968, s. 197).

Derme

Halkevi kütüphanelerinin dermeleri edebi kitaplardan, tarım ve hayvancılığa kadar pek çok farklı konuda ve içerikte yayınlar barındırmaktaydı. Derme oluşturulurken yerel şartlar ve gereksinimlerde göz önünde tutuluyordu. Halkevi kütüphanelerinde derme dört yöntem ile geliştirilmekteydi:

- Halkevleri bütçeleri dâhilinde yayın satın alıyorlardı.
- Bağış yoluyla yayın temin ediyorlardı.
- Devlet kurumları tarafından yayınlanan eserlerden halkevlerine gönderilmekteydi.
- CHP her sene bütçesine koyduğu ödenekle kitap ve dergi olarak halkevlerine dağıtmaktaydı (Cumhuriyet Halk Partisi, 1940, s. 12.).

³ (BCA, 490.1.0.0/1006.883.1)

Halkevi kütüphanelerine hangi yöntemle dâhil edilirse edilsin, yayınların şu özellikleri taşınamaması gerekmektedir:

- Türk inkılabı ideolojisine uymayan kitaplar,
- Dini nitelikte olan kitaplar,
- Yabancı rejim ve ideolojileri tasvir eden kitaplar,
- Hurafeleri, geri ve irticai zihniyeti amaçlayan kitaplar,
- Karamsarlık telkin eden, cinayet, intihar gibi olayları tasvir eden kitaplar,
- Şehvet ve ihtiras eğilimlerini kamçılayan ve gençleri kötü alışkanlıklara teşvik eden kitaplar (Pala, 2006, s. 201-202).

Bağış alınmak ya da satın alınmak istenen yayınların yukarıda sıralanan temel ölçütleri taşıyıp taşımadıklarının denetimi ilk önce halkevi başkanlarınca yapılırdı. Uygun görülmeyen yayınlar CHP Genel Sekreterliğine gönderilirdi. Yurtdışından gelen resim ve reklâm içeren tüm yayınların da hemen Genel Sekreterliğe gönderilmesi gerekiyordu. Ayrıca Genel Sekreterlik tarafından da periyodik aralıklarla ahlaki, siyasi ve toplumsal eksiklikleri yüzünden halkevi kütüphanelerine alınmayacak kitap ve oyunların listesini yayınlanıyordu (Karpat, 1967, s. 80; Temizhan, 2006, s. 93). Halkevi kütüphanelerine alınmaması istenen bazı eserler doğrudan resmi yazı ile halkevlerine bildiriliyordu. Örneğin, 1938 yılında CHP Genel Merkezi tarafından halkevlerine gönderilen resmî yazıda Karl Marks'ın Gündelikçi İş İle Sermaye, Fatma Yalçın'ın Sosyete ve Teknik, Nazım Hikmet'in Sovyet Demokrasisi gibi eserlerin halkevlerine alınmaması, varsa dahi halkevi kütüklerinden kayıtlarının silinmesi istenmiştir (Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin..., 1938, s. 70).

Halkevi kütüphanelerindeki koleksiyon incelendiğinde genel olarak CHP propagandası yapan ya da CHP çizgisine yakın eserlerin kütüphanelere dâhil edildiği göze çarpmaktadır. Dönemin tüm halkevi kütüphanelerinde Nutuk, Ülkü Dergisi, Ulus Gazetesi gibi yayınlara rastlamak mümkündür. Bunun dışında CHP'nin parti broşürleri ve propaganda yayınları da kütüphanelerde yer almaktaydı. Ayrıca halkevi kütüphanelerinin duvarlarında Parti sloganları, Altı Oklu bayraklar, Atatürk ve İnönü portreleri, Atatürk ve İnönü'ye ait veciz sözler de bulunuyordu (Kocağa, 2015, s. 62; Özdemir ve Aktaş, 2011, s. 251-252).

Halkevi kütüphanelerinin zenginleştirilmesi sürecinde bağış yapılan yayınlar önemli bir yer tutmuştur. Başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere pek çok devlet adamının halkevi kütüphanelerine bağış yaptığı ve halkı bağış yapmaya teşvik ettikleri bilinmektedir. 1945 yılında Bitlis Halkevi Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'den kitap bağışı talebinde bulunmuştur. İnönü bu talebe duyarsız kalmayarak kendi kütüphanesinden 103 adet tarih kitabını Halkevi Kütüphanesine göndermiştir⁴. Bireylerin kitap bağışı dışında halkevleri arasında da fazla bulunan ya da kullanılmayan yayınların başka bir halkevine bağışlanması durumunu da rastlanıyordu. Örneğin 1944 yılında, Kahramanmaraş Halkevi Kütüphanesi'nde sayısı birden fazla olan 78 kitap, İzmir Alsancak Halkodası'na bağış olarak gönderilmiştir⁵.

Halkevi kütüphanelerinin dermesine bakıldığında yabancı dilde yazılmış eserlerin sayısının oldukça fazla olduğu göze çarpmaktadır. 1946 yılı kayıtlarına göre 200 halkevinde yabancı dillerde yazılmış 5.178 adet eserin bulunduğu anlaşılmaktadır. O dönemde bazı büyük Halkevi kütüphanelerinin Le Turque Moderne, Life, Newsweek ve Time gibi yabancı dergilere aboneliği bulunmaktaydı. Yine Gaziantep Halkevi Kütüphanesi'nde 26 ciltlik Fransızca "La Grande Encyclopedie" İngilizce 15 ciltlik "International Encyclopedia" ve 8 ciltlik "Universal Encyclopedie" ansiklopedilerinin var olduğu bilinmektedir (Temiz, 2006, s. 35-36).

Ödünç verme

Halkevi kütüphanelerinde kullanıcılara ödünç kitap verilmesi yasaktı (Cumhuriyet Halk Fırkası, 1932, s. 18; İğdemir, 1939, s. 62). Bununla birlikte bu konuda da uygulamada bir standart bulunmamaktaydı. Halkevlerinin

⁴ (BCA, 490.01.919.579.3)

⁵ (BCA, 490.1.0.0/1048.1025.2, 19)

büyük bir kısmı bu yasağı uygularken, bazı halkevi kütüphaneleri dermelerindeki eserlerin bir kısmını kullanıcılarına ödünç veriyordu. Örneğin Yüksekova Halkevi Kütüphanesi, kütüphane içinde kitap okuma imkânı olmayan ya da sınırlı olan kişilere kitabı okuyup geri getirmesi koşuluyla ödünç verme sistemi başlatmıştır⁶. Halkevi kütüphanelerinin ödünç kitap vermeme uygulaması özellikle 1940'lı yıllarda oldukça tartışılan bir konu olmuştur.

Halkevlerinin resmi yayın organı olan *Ülkü Dergisi*'nde yazılan bir yazıda halkevi kütüphanelerinin ödünç verme hizmetinin olmaması eleştirilmiştir. Yazıda kullanıcıların büyük bir kısmının mesai saatlerinde kütüphaneye gidip kitap okumasının çok mümkün olmadığı, okuyucuların en rahat kitap okuyabileceği saatlerin akşam saatleri, en rahat ortamın ise evleri olduğu vurgulanmakta; bu nedenle yönetmelikte düzenlemeler yapılarak ödünç verme hizmetinin ivedilikle başlatılması gerektiği ifade edilmektedir (Taner, 1948, s. 23).

Yayıncılık etkinlikleri ve yerellik

Halkevi kütüphanelerinin işleyişinden sorumlu olan Kütüphane ve Yayın Şubesi'nin görevlerinden birisi de yayıncılık etkinlikleriydi. Halkevlerinin bütün yayınlarını bu şube bastırırdı. Halkevleri özellikle yerel kültüre ve tarihe ilişkin konularda çalışmalar yapmayı ya da yapılmış çalışmalarını yayınlamayı kendilerine misyon edinmiştir. Bu kapsamda halkevleri tarafından yayınlanan eserlerin büyük bir kısmını yerele yönelik tarihî olaylar, kişiler, efsaneler, masallar, edebî eserler, sanatsal ve mimarî eserler, ekonomik faaliyetler...vb., konular oluşturuyordu (Cumhuriyet Halk Partisi, 1942, s.12-13). Halkevleri tarafından yayınlanan yayınların tamamı halkevi kütüphanesi dermesinde yer alıyordu. Bu durum halkevi kütüphanelerinin bulunduğu coğrafyanın yerel bellek kurumu olmasını sağlamıştır. Bu açıdan bakıldığında, halkevi kütüphanelerinin, bulunduğu bölgenin tarihine, coğrafyasına, folkloruna, sosyo-ekonomik yapısına ışık tutacak pek çok değerli esere sahip "bilgiye açılan yerel kapılar" olduğunu söylemek mümkündür.

Halkevleri tarafından yayınlanan ve halkevi kütüphanelerinin dermesinde yer alan yayınlardan bazı örnekler aşağıda sıralanmıştır (Somuncu, 2022, s. 45-93):

- Ankara Budun Bilgisi (Ankara Halkevi-Kitap)
- Halk İnanmaları (Balıkesir Halkevi-Kitap)
- Balıkesir ve Köylerinde Özel Görenek ve İnanmalar (Balıkesir Halkevi-Kitap)
- Bergama (Bergama Halkevi-Kitap)
- Bursa Hanları (Bursa Halkevi-Kitap)
- Bursa Hamamları (Bursa Halkevi-Kitap)
- Gaziantep Büyükleri (Gaziantep Halkevi-Kitap)
- Gaziantep Dilinin Tetkiki (Gaziantep Halkevi-Kitap)
- Gaziantep Ağzında Sentaks Araştırmaları (Gaziantep Halkevi-Kitap)
- İzmir Şairleri Antolojisi (İzmir Halkevi-Kitap)
- Kayseri Sözlüğü (Kayseri Halkevi-Kitap)
- Çankırılı Hacı Şeyhoğlu Bay Hasan Tarafından Halk Edebiyatı (Çankırı Halkevi-Kitap)
- Kastamonu Tarihi (Kastamonu Halkevi)
- Kastamonu'da Toplanmış Maniler (Kastamonu Halkevi)
- Kastamonu Bilmeceleri (Kastamonu Halkevi)
- Kastamonu Ninnileri (Kastamonu Halkevi)
- Pamuk Ekicilerine Öğüt (Aydın Halkevi)
- İncircilere Öğüt (Aydın Halkevi)
- Meyvecilik İş Kılavuzu (Bilecik Halkevi)
- Hayvanlarda Dalak Hastalığı (Bilecik Halkevi)
- Bağcılık Hakkında Faydalı Bilgiler (Bilecik Halkevi)
- Pamuk Yetiştirme Kılavuzu (Bilecik Halkevi)
- Köylü ve Tütüncülerimizin Dikkat Manzaralarına (Samsun Halkevi)
- Tütün Ekenlere Öğütler (Muğla Halkevi)
- 17. Asırda Manisa'daki Ziraat, Ticaret ve Esnaf Teşkilatı (Manisa Halkevi).

⁶ (BCA, 490.1.0.0/998.856.1, 14-15)

Yukarıda örnek olarak gösterilen halkevleri tarafından yayınlanmış ve halkevi kütüphanelerinde kullanıcıların hizmetine sunulmuş yayınlar bile halkevi kütüphanelerindeki dermenin yerel niteliklerini açık bir şekilde göstermektedir.

Halkevi kütüphaneleri dermelerini geliştirirken ve hizmetlerini gerçekleştirirken kendi koşullarından çok yöredeki halkın koşullarını göz önüne almıştır. Bu kapsamda her halkevi kütüphanesi bulunduğu yörenin şartlarına göre, halkı okumaya ve kütüphaneyi kullanmaya sevk etme politikası izlemiştir. Bunun için kitap okuma yarışmaları, ocak başı kitap okuma sohbetleri, okuma yazması olmayan kişilere toplu kitap okuma günleri, dergi makalelerini yorumlama sohbetleri tarzında çalışmalara özel önem verilmiştir (Erol, 2000, s. 477). Keseroğlu'na göre (2022, s. 500), Türkiye'de, halk kütüphaneleri, yerellik işlevlerini hiçbir dönemde halkevi kütüphaneleri kadar yerine getirememişlerdir.

Halkevi kütüphanelerinde halkla ilişkiler ve tanıtım çalışmaları

Manisa Halkevi Kütüphanesi tarafından yapılan dilek kutusu çalışması halkevi kütüphanelerinde yapılan halkla ilişkiler ve tanıtım çalışmalarına iyi bir örnek teşkil etmektedir. 1938 yılında kütüphane içine yapılan dilek kutusuna kütüphane kullanıcıları istek, dilek ve şikâyetlerini yazmaktaydılar. Dilek ve şikâyetler haftanın belirli bir günü Kitapsaray ve Yayın Komitesi tarafından değerlendirilerek çözüme kavuşturulmaya çalışılıyordu (Bir yıl içinde evimiz ne yaptı, 1938, s. 15-16). 1939 yılında halkevinin dergisi olan Gediz'de yayınlanan habere göre kütüphane kutusu oldukça olumlu etki yaratmış, kullanıcılar bu uygulamayı iyi karşılamıştır. (Bir yıl içinde evimiz ne yaptı, 1939, s. 19).

Halkla İlişkiler ve Tanıtım Çalışmaları kapsamında oldukça güzel faaliyetler gerçekleştiren halkevi kütüphanelerinden birisi de Eminönü Halkevi Kütüphanesidir. Halkevinin Kütüphane ve Neşriyat Şubesi tarafından bir "propaganda servisi" oluşturulmuştur. Bu servisin amacı, Eminönü Halkevi'nin bütün şubelerinin tanıtımını yapmak, özellikle halkı halkevi kütüphanesine çekmek için propaganda çalışmaları yapmaktır. Servis gerçekten de bu alanda başarılı performans sergilemiştir. Ayrıca, tanıtım amacıyla her iki yılda bir tanıtım broşürü bastırılarak şubelerin yapmış olduğu faaliyetler halka anlatılmaya çalışılmıştır. Yine Eminönü Halkevi Kütüphane ve Neşriyat Şubesi tarafından her on beş günde bir İstanbul Radyosunda yapılan yayınlar ile yeni çıkan kitaplar tanıtılmış, kitap okuma sevgisi aşılanmaya çalışılmıştı (Kocaağa, 2015, s. 61-62).

Kütüphane hizmetlerinde teknolojik araçlardan yararlanma

Halkevi kütüphaneleri, hizmet süreçlerinde telefon, telgraf, radyo, sinema vb. dönemin önemli teknolojik araçlarından da yararlanmıştı. Teknolojik araçların kullanımı hem kullanıcıların kütüphaneye olan ilgisini arttırmış, hem de halk arasında yayılması gerekli görülen bilgilerin hızlı bir şekilde geniş bir kitleye ulaştırılmasına imkân sağlamıştır.

Halkevlerinde yaygın olarak kullanılan iletişim araçlarından biri radyodur. O dönemde radyo çok az evde vardı ve özellikle İstanbul ve Ankara'ya uzak olan yerlerde gazetelerin şehre ulaşması birkaç günü buluyordu. Bundan dolayı halkevi kütüphanelerinde sunulan radyo hizmeti insanların bilgiye hızlı erişimi bağlamında büyük önem taşımaktaydı. Pek çok insan radyo olduğu için halkevi kütüphanesine gelerek, haberleri burada dinlemiştir. Radyoya olan yüksek ilgi kütüphanenin kullanımını da olumlu olarak etkilemekteydi (Tekdurmaz, 2004, s. 74). Dönemin farklı kaynaklarında Bitlis Halkevi⁷, Gaziantep Halkevi (Gaziantep Halkevi Broşürü: 1935, s. 28'den aktaran; Temiz, 2006, s. 35), Gümüşhane Halkevi⁸, Iğdır Halkevi (Tunç, 2018, s. 47), İzmit Halkevi⁹ ve Mardin Halkevi kütüphanelerinde¹⁰ radyo bulunduğu ve insanların radyo dinlemek için halkevlerini

⁷ (BCA, 490.1.0.0/1006.882.1, 36)

⁸ (BCA, 490.1.0.0/1010.897.1, 10; BCA, 490.1.0.0/985.817.2)

⁹ (BCA, 490.1.0.0/988.827.1, 243-244)

¹⁰ (BCA, 490.1.0.0/989.830.2, 42,49)

ziyaret ettikleri, dahası halkevi kütüphanelerinde radyo bulundurulmasının kütüphane kullanımını da oldukça olumlu etkilediği ifade edilmektedir. Hatta pek çok halkevinin radyoya olan yoğun ilgiden dolayı ikinci bir radyo olarak köy ziyaretlerinde halka radyo dinlettikleri, bazı halkevlerinin ise radyo yayınına hoparlörler aracılığıyla tüm şehre dinlettikleri bilinmektedir (Tekdurmaz, 2004, s. 74; Dilek, 2013, s. 91).

Halkevi kütüphanelerinde yaygın olarak kullanılan dönemin teknolojik araçlarından biri de hoparlördür. Pek çok halkevi kütüphanesi etkinliklerinin geniş kitlelere ulaşması için hoparlörlerden yararlanıyordu. Örneğin, Manisa Halkevi Kütüphanesi'ne yeni gelen yayınlar hoparlör ile duyurulmaktaydı (Haziran ayı içinde evimizdeki çalışmaların ana hatları, 1940, s. 16). Adana Halkevi de halkevinde gerçekleştirdiği konferanslar hoparlörler aracılığıyla tüm şehre dinletiyordu. 1938 yılında bu şekilde 27 konferans gerçekleştirilmiştir (Adana Halkevi, s. 70).

Halkın kütüphaneye olan ilgisinin artırılması için sinema ve film gösterimleri de yapılıyordu. Balıkesir Halkevi tarafından bir sinema makinesi satın alınmış, halkevinde 5 ayda 107 sinema gösterilmiştir. Sinema filmlerini 53.545 kişi izlemiştir (Tekdurmaz, 2004, s. 74). Isparta Halkevi tarafından kütüphanede genel merkezce gönderilen sıtma ile mücadele, çocuk ıslahı gibi eğitici belgesel ve film gösterimleri yapılmaktaydı (Halkevleri halkodaları, 1948, s. 46). Sinema ve film gösterimleri de halkın kütüphaneye olan ilgisini oldukça arttırmıştır. O dönemde Anadolu'da yaşayan pek çok insan sinemayı ilk kez halkevinde tanımış, ilk filmini halkevinde izlemiştir.

Özel kütüphaneler

Halkevi kütüphaneleri bünyesinde farklı ihtisas alanlarında özel kütüphaneler de oluşturulmuştur. Kurulan özel kütüphaneler halkevi kütüphanelerinin geniş bakış açısını ve nitelikli hizmet anlayışını göstermektedir. Çalışmada örnek olarak halkevleri tarafından kurulan üç özel kütüphane hakkında kısa bilgi verilecektir. Bunlardan birincisi 1939 yılında Atatürk'ün vefatından sonra Bursa Halkevi Kütüphanesi tarafından doğrudan doğruya Atatürk hakkında yazılmış kitap, gazete, dergi, broşür vb. yayınların satın alınmasıyla kurulan "Atatürk Kitaplığı"dır. Bursa Sanat Okulu'nda hizmete açılan kütüphane muhtemelen Türkiye'deki ilk bağımsız Atatürk Kütüphanesi olma özelliğini taşımaktadır (Uludağ, 1939, s. 119 - 120).

İkincisi Gölcük Halkevi tarafından oluşturulan "Teknik Kütüphane"dir. Gölcük Halkevi Gölcük'te yaşayan Deniz Ordusu mensuplarına ve Deniz Fabrikalarının kültürlü işçi ve uzmanlarına daha iyi hizmetler sunabilmek için CHP Genel Sekreterliğine bir yazı yazarak, halkevi bünyesinde teknik üniversite, teknik okul ve sanat okullarına ait yayınlardan oluşturulacak, özellikle de yabancı kaynakların yer alacağı teknik bir kütüphane kurulmasını talep etmiştir¹¹. Arşiv kaynaklarından Genel sekreterlikten istenilen türdeki yayınların halkevine gönderildiği ve "Teknik Kütüphane"nin Gölcük halkının kullanımına açıldığı anlaşılmaktadır¹².

Üçüncü örnek ise Ankara Halkevi Kütüphanesi tarafından 1 Ağustos 1948 tarihinde hizmet vermeye başlayan "Açık Hava Kütüphanesi"dir. Yaz aylarında Gençlik Parkı içinde Ankara halkına hizmet veren Açık Hava Kütüphanesi, çarşamba günü hariç haftanın 6 günü saat 9.00-12.00 ve 14.00-18.00 aralarında açık tutuluyordu. Parkı dolduran halk bu kitaplıktan faydalanıyordu. Bu kitaplıkta gazete, dergi ve halkın severek okuyabileceği edebi ve popüler yayınlar bulunmaktaydı. Ankara Halkevi'nin bu girişimi diğer halkevleri için de olumlu bir örnek oluşturmuş ve bazı şehirlerde buna benzer çalışmalar yapılmıştır (Taner, 1948, s. 13; Halkevlerinde Halkodalarında, 1948).

Köylere hizmet ve gezici (seyyar) kütüphaneler

Halkevi kütüphaneleri tarafından oldukça önemsenen kullanıcı gruplarından birisi de köylülerdir. Halkevi

¹¹ (BCA, 490.1.0.0/1048.1024.1, 13-14, 3, 8, 45)

¹² (BCA, 490.1.0.0/1048.1024.1, 45)

kütüphaneleri Türkiye Cumhuriyeti'nde ilk kez köylere kütüphane hizmetlerini taşıyan, köyleri kütüphane ile tanıştıran kültür kurumlarıdır (Keseroğlu, 2022, s. 503). Dönemin pek çok halkevi köylere hizmetler götüren gezici kütüphaneler kurmuş, köylerde okuma odaları ve kitaplıklar oluşturmuştur. Köylere ve köylülere sunulan kütüphane hizmetlerinde köy öğretmenleri ve muhtarlarla etkin iş birlikleri yapılmıştır. O dönemde ülkenin Doğu ve Güneydoğu bölgelerindeki ana dili Kürtçe olan köylülere Türkçe okuma yazma öğretilmesi çalışmalarında halkevi kütüphanelerinden oldukça fazla faydalandığı anlaşılmaktadır (Çağlar, 1937, s. 181)

Kaynaklarda Ankara Halkevi, Balıkesir Halkevi, İstanbul Halkevi, Kayseri Halkevi, Urfa Halkevi, Manisa Halkevi, Siirt Halkevi kütüphanelerinin seyyar kütüphaneler kurarak en ücra köylere kitap taşıdıkları yazmaktadır (Cumhuriyet Halk Partisi, 1942, s. 14; Çağlar, 1938, s. 557; İstanbul Halkevi ne yaptı, ne yapacak, 1933, XL- XLI; Taşoluk, 2007, s. 31; Bir yıl içinde evimiz ne yaptı, 1938, s. 19)¹³. Halkevi kütüphaneleri gezici kütüphaneler aracılığıyla halkevi kütüphanesinden yararlanamayan köylerde yaşayan insanların ayağına kütüphane hizmetini taşımıştır. Köylünün anlayabileceği, ilgileneceği ve faydalanabileceği türden kitap ve broşürleri bir tahta sandık içinde seyyar kütüphane oluşturarak köy öğretmenleri ve muhtarların yardımıyla köyden köye dolaştırarak köylülerin bu kitapları okumalarını sağlamıştır. Bu hizmetlerin köylülerin okuma alışkanlıklarını olumlu olarak etkilediği vurgulanmaktadır. Seyyar kütüphaneden sorumlu personel dolaştığı köylerde okuma etkinlikleri de yapıyordu. Ayrıca, halkevinin çıkardığı dergiler hariç, diğer bütün yayınlar köylülere ücretsiz olarak da dağıtılıyordu (Cumhuriyet Halk Partisi, 1940, s. 24-27; Çağlar, 1938, s. 557).

Cezaevi kütüphaneleri

Halkevi kütüphaneleri Türkiye'de cezaevlerine kütüphane hizmetleri sunan ilk kurum olma özelliğini de taşımaktadır. (Keseroğlu, 2022, s. 503). Halkevi kütüphanelerinin dezavantajlı kullanıcı grubu olarak mahkûmlara sundukları kütüphane hizmetleri günümüz şartlarında bile oldukça önemli çalışmalarlardır. Bu dönemin birçok halkevi kütüphanesi cezaevlerinde okuma etkinlikleri gerçekleştirmiş, seyyar kitaplıklar oluşturmuş, cezaevi kütüphanesi kurmuştur. Yapılan etkinlik ve çalışmalarda Cumhuriyet savcılıkları ve cezaevi müdürlükleriyle etkin iş birlikleri yapılmıştır. Dönemin kaynaklarından Adana, Antalya, Bilecik, İzmir, Kayseri, Manisa gibi pek çok şehirde halkevi kütüphaneleri tarafından kurulan cezaevi kütüphanelerinin cezaevlerindeki mahkûmlara hizmet sundukları yazmaktadır (Cumhuriyet Halk Partisi, 1942, s. 13; Taşoluk, 2007, s. 31; Sezgin, 1939, s. 2; Güneş ve Güneş, 2007, s. 65; Yüzbaşı ve Akça, 2017, s. 387; Bir yıl içinde evimiz ne yaptı, 1938, s. 19; Yüzbaşı, 2015, s. 97; Titiz, 2012, s. 124; Kapusuzoğlu, 2013, s. 111; Akyol, 1996, s. 117; Civci, 2013, s. 113). Cezaevlerinde kurulan kütüphaneler hem mahkûmlara okuma alışkanlığı kazandırarak onların boş zamanlarını yararlı bir şekilde değerlendirmelerini sağlamış hem de onların dışarıdaki hayata hazırlanmalarına yardımcı olmuştur (Sezgin, 1939, s. 2; Güneş ve Güneş, 2007, s. 65).

Çocuk kütüphaneleri

Halkevleri 18 yaş ve üzeri yurttaşlara hizmet veren kültür kurumlarıdır. Halkevi kütüphanelerinin de hedef kullanıcıları 18 yaş ve üzeri yetişkin insanlardır. Bununla birlikte halkevi kütüphanelerinde uygulamada 18 yaş altı çocuk ve öğrencilere yönelik önemli hizmetlerin sunulduğu bilinmektedir. Özellikle taşrada kitaba ve kütüphaneye erişimi çok sınırlı olan gelir düzeyi düşük öğrenciler için halkevi kütüphaneleri üçüncü mekâna dönüşmüştür. Halkevleri de bu ilgiye duyarsız kalmamış, öğrenciler için özel okuma odaları açmış, çocuklara yönelik yayınları dermesine dâhil etmiştir. Pek çok halkevi kütüphanesini evlerinde yeterli çalışma ve ısınma olanağı olmayan öğrenciler için geç saatlere kadar açık bulunduruyordu. Bu durum 1937 yılında *Ülkü Dergisi*'nde gündeme getirilerek, bazı halkevlerinde çocuklar için okuma odaları açıldığı, öğrencilere yönelik özel hizmetler sunulduğu bilgisinin geldiği, çocuklara yönelik bu tür hizmetlerin önemli olduğu, bununla birlikte halkevlerinin 18 yaş üstü yetişkin insanlara hizmet veren kurumlar olduğu, yeterli altyapı olmadan çocuklara verilecek hiz-

¹³ (BCA, 490.1.0.0.1002.871.2)

metlerin halkevlerinin yetişkinlere sunduğu hizmetleri aksatacağı ifade edilmiştir (Çağlar, 1937, s. 180). Özellikle 1930'lu yılların sonlarından itibaren halkevi kütüphaneleri bünyesinde çocuk kütüphanelerinin açılmaya başladığı dikkat çekmektedir. 1938 yılında Manisa Halkevi, 1941 yılında Bursa Halkevi, 1948 yılında Ankara Halkevi ve Kahramanmaraş Halkevi kütüphanelerinin bünyesinde çocuk kütüphanelerinin açıldığı bilinmektedir. (Bir yıl içinde evimiz ne yaptı, 1938, s. 15; Halkevlerinde Halkodalarında, 1948; Çeçen, 1990, s. 224)

Diğer etkinlikler

Halkevi kütüphanelerinin yukarıda bahsedilen hizmet ve etkinliklerin dışında kalan bazı hizmet ve etkinlikler de aşağıda sıralanmıştır:

- Taşradaki halkevi kütüphanelerinin potansiyel kullanıcılarının okuma yazma bilmemesi nedeniyle mevsim koşullarının elverişli olduğu uygun zamanlarda ve uygun görülen yerlerde açık okuma günleri düzenlenirdi. Açık okuma etkinliğinin yapıldığı yerler genellikle kütüphane, okuma odası, parti ocakları, mahalle veya köy odaları, mahalle kulüpleri halini alan kahveler arasından seçilirdi. Açık okumanın yapılacağı zamanlarda şubenin seçeceği iyi ve sesli okuma yeteneği olan bir vatandaşa uygun görülen bir eser yüksek sesle okutulurdu. Bu etkinlik özellikle Halkevlerinden uzak, köy ve kasabalarda sıkça yapılırdı (Cumhuriyet Halk Partisi, 1940, s.24-27; Kapusuzoğlu, 2013, s. 112).
- Halkevi kütüphanelerinde özellikle genç kullanıcıların kitap ve okuma sevgisini artırmak için “Kitap Hülâsa Etme” müsabakaları düzenlenirdi (Okumak, 1936, s. 4-5; Kitap ve Okuma, 1943, s. 24; Cumhuriyet Halk Partisi, 1945, s. 11).
- Halk kütüphanesi kullanımını teşvik etmek için bazı halkevleri bir yıl içinde en çok kitap okuyan halkevi kütüphane kullanıcısı tespit edilerek bu kullanıcıya kitap armağan edilirdi.
- Pek çok halkevi kütüphanesi tarafından kütüphaneye gelen yeni yayınlar özel olarak hazırlanan cam dolaplarda okuyuculara sergilenirdi. Ayrıca yeni gelen yayınların listeleri yapılarak halkevinin ve şehrin görünür yerlerine asılırdı. Böylece okuyucular yeni gelen yayınlardan haberdar olurdu.
- Halkevi kütüphanelerinde yerel kültür ve edebiyat hayatı açısından önemli kişiler için de anma etkinlikleri düzenlenirdi (Akbal, 2019; Somuncu, 2022).

Halkevi kütüphaneleri gerçekleştirdikleri etkinlik ve hizmetlerle içinde bulunduğu toplumu, eğitim, bilgi edinme, kültürel zenginlik ve toplumsal etkileşim gibi birçok açıdan geliştirmiş ve toplumsal birliği güçlendirmiştir. Toplumun bilgiye erişimini destekleyen, eğitimi teşvik eden ve kültürel gelişime katkı sağlayan halkevi kütüphaneleri pek çok insanın hayatına dokunmuş, onların yaşam serüvenlerini olumlu yönde değiştirmiştir (Anameriç, 2008, s. 144-145). Cumhuriyetin kuruluş döneminde pek çok aydın, bilim adamı ve yazarının hayatlarının belli dönemlerinde halkevi kütüphanelerinden yoğun bir şekilde yararlandıkları bilinmektedir. Bu bağlamda halkevi kütüphanelerinin ülkenin entelektüel gelişiminde de önemli izlerinin olduğunu söylemek mümkündür.

Sonuç ve Öneriler

Cumhuriyetin kuruluş döneminin önemli eğitim ve kültür kurumları olan halkevlerinin bünyesinde hizmetler sunan halkevi kütüphaneleri, Türk kütüphanecilik tarihinde son derece önemli bir yere sahiptir. Hiçbir ayırım gözetmeksizin kullanıcılarına dermesini açan, gerçekleştirdikleri etkinliklerle sosyal ve kültürel kalkınmaya katkı sağlayan, içinde bulunduğu topluma okuma alışkanlığı kazandırma, toplumu bilgilendirme, kullanıcılarının eğitimine destek olma gibi işlevleri üstlenen halkevi kütüphaneleri, cumhuriyetin kuruluş döneminin en etkili ve yaygın halk kütüphanesi hizmeti sunan kurumları olmuşlardır. Halkevi kütüphaneleri yerele yönelik yaptıkları çalışmalarla da tıpkı halk kütüphaneleri gibi “bilgiye açılan yerel kapılar” olmuşlardır. Bu dönemde Türkiye'nin neredeyse tamamında halkın büyük bir kısmının okuma yazma bilmediği, okuma yazma bilenlerin

de sınırlı sayıda esere ulaşabildiği göz önüne alınırsa halkevi kütüphanelerinin verdiği hizmetlerin ve gerçekleştirdiği etkinliklerin önemi ve değeri daha açık anlaşılacaktır. Şu bir gerçektir ki o dönemde Türkiye'deki pek çok köy ve ilçe, hatta şehir kütüphaneyi halkevleri ile görmüştür. Kitapçının bile olmadığı yerleşim birimlerinde halkevi kütüphaneleri toplum ile bilgi arasında bir köprü işlevi görmüştür. Halkevi kütüphaneleri dönemin teknolojileri olan radyo, sinema, hoparlör gibi araçlardan da yararlanarak bölge halkını kütüphaneye çekmiş, hizmet verdiği bölgelerdeki insanların okuma ve kütüphane kültürü kazanmalarına önemli katkılar sağlamıştır.

Halkevi kütüphanelerinin hizmet ve etkinliklerinin genel olarak ele alındığı bu çalışmada daha önce bilgi ve belge yönetimi alanyazınında ele alınmamış birçok önemli bulguya ulaşılmıştır. Elde edilen bulgulardan yola çıkarak; halkevi kütüphanelerinin hizmet ve etkinliklerinin sadece dönemi için değil, günümüz şartlarında için bile oldukça dikkat çekici olduğunu söylemek mümkündür. Günümüz şartlarında ideal bir halk kütüphanesinin taşıması gereken yerellik, kullanıcı odaklılık, yaratıcılık, yenilikçilik, esneklik, katılımcılık, yönetim gibi birçok özelliği dönemin halkevi kütüphanelerinde görmek mümkündür. Bu kapsamda kütüphane içinde dilek ve şikâyet kutusu oluşturmak, propaganda ya da halkla ilişkiler ve tanıtım birimi oluşturarak toplumda farkındalık yaratmak, çalışma saatlerini ve hizmetlerini kullanıcılarının gereksinim ve taleplerine göre düzenlemek, yerele yönelik derme politikası geliştirmek, yerel kültür mirasın koruyup yarınlara aktarmak, hizmet ve etkinliklerinde dönemin teknolojilerinden en üst düzeyde yararlanmak, köylüler, mahkûmlar gibi dezavantajlı kullanıcı gruplarına yönelik özel hizmetler ve koleksiyonlar geliştirmek...vb. önemli ve değerli hizmetler gerçekleştiren halkevi kütüphaneleri sahip oldukları vizyonlarıyla günümüz halk kütüphaneleri için de örnek ve rehber alınması gereken kurumlar olmuşlardır.

Çalışma kapsamında halkevi kütüphaneleri ile ilgili elde edilen bulgulardan hareketle günümüz halk kütüphaneleri için aşağıdaki önerileri sunmak mümkündür:

- Günümüzün halk kütüphaneleri için temel sorunun çok büyük oranda “ders çalışma mekânı/etüt” olarak algılanma ve kullanılma durumu olduğu söylenebilir. Halk kütüphaneleri bu durumu tıpkı halkevi kütüphaneleri gibi bilgilenme ve diğer farklı eğitim-kültür ve boş zamanları değerlendirme amaçlarıyla kullanılmaları yönünde değiştirmek için çaba harcamalıdır.
- Halkevi kütüphaneleri, hizmet verdiği toplumun gereksinimlerine, ilgi alanlarına yönelik derme geliştirerek ve hizmetler tasarlayarak kullanıcılarının ilgisini kütüphaneye çekmeye çalışıyordu. Günümüz halk kütüphaneleri de toplumun değişen ihtiyaçlarını anlayarak dermelerini ve hizmetlerini şekillendirmelidir.
- Halk kütüphaneleri tıpkı halkevi kütüphaneleri gibi hizmet ve etkinliklerinde teknolojik yenilikleri, güncel gelişmeleri izleyerek hizmet ve etkinliklerine yansıtmalıdır.
- Halk kütüphanelerinde kütüphanecilik alanında bilgi ve iletişim teknolojilerine bağlı olarak ortaya çıkan güncel uygulama ve materyaller kullanılmalıdır.
- Halk kütüphanelerinde dijitalleştirmeye yönelik uygulama ve çalışmalar da artırılmalıdır. Özellikle yerel kültür unsurlarının dijitalleştirilmesine yönelik yapılacak çalışmaların, halk kütüphanelerinin yerel işlevlerini güçlendireceği unutulmamalıdır.
- Halk kütüphanelerinin yerel niteliklerinin güçlendirilmesine yönelik çalışmalar da yapılmalıdır. Bu süreçte halk kütüphanesi yönetici ve çalışanlarının, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının katkı ve destekleri büyük önem taşımaktadır.
- Halk kütüphanelerinde kimsesizler, mahkûmlar, göçmenler, azınlıklar, engelliler vb. gibi özel gruplara, çocuklara ve gençlere yönelik sürdürülen hizmetler daha da geliştirilmelidir. Bu gruplara yönelik geliştirilecek yaratıcı hizmetler halk kütüphanelerinin toplumsal konumlarını güçlendirecektir.
- Halk kütüphanelerinde gerçekleştirilecek etkinlik, proje ve hizmetlerde yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektörle işbirlikleri artırılarak yönetim modeli oluşturulmaya çalışılmalıdır.

- Halk kütüphaneleri yapacakları etkinliklerin gerçekleştirilmesi ve duyurulmasında, halkla ilişkiler çalışmalarında, bilgi teknolojileri, internet ve sosyal medya uygulamalarından en üst düzeyde yararlanmalıdır.

Son olarak genel bir değerlendirme yapmak gerekirse; günümüz halk kütüphaneleri, geçmişteki halkevi kütüphanelerinin bıraktığı mesleki mirastan ilhamla, kendilerinden beklenen toplumun bilgiye erişimini desteklemek, eğitimi teşvik etmek ve kültürel zenginliği artırmak gibi önemli rollerini daha etkin bir şekilde yerine getirmelidirler. Günümüz Türkiye'sinin halk kütüphaneleri tıpkı halkevi kütüphaneleri gibi toplumu bir araya getiren, toplumsal değişimi ve gelişimi destekleyen üçüncü mekânlara, bilgiye açılan yerel kapılara dönüşmelidirler.

Kaynakça

- Adana Halkevi. (1937). *Karacaoğlan gecesi programı:18 Nisan 1937*. Seyhan Basımevi.
- Akbal, O. (2019). *Halkevlerinin kütüphane ve yayın kolu şubeleri çalışmaları: 1932-1951*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Akyol, Y. (1996). Türkiye'de halkevlerine ilişkin çalışmalar ve değerlendirmeler üzerine. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2(6), 131-145.
- Akyüz, K. (1986). Türk ocakları. *Belleten*, 50(196), 201-228.
- Algan, H. (2011). *Halkevlerinde inkılâp temsilleri: 1932-1951*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Altay, A. (2017). *The public library services in Turkey and Bulgaria the transition process to information society*. İdeal Kültür Yayınları.
- Altay, A. (2019). Bulgaristan ve Türkiye'nin kültür ve kütüphanecilik tarihinde iki önemli kurum: Chitalishteler ve Halkevleri. Ö. Onar Güneş ve H. Çolaklar (Yay. Haz.). *Dil-Edebiyat ve Tarih Araştırmaları II* içinde (ss. 197-219). Hiper Yayın.
- Anameriç, H. (2008). *Türkiye'de çağdaşlaşma sürecinde bilginin toplumsallaşması ve bilgi merkezleri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Bir yıl içinde evimiz ne yaptı. (1938). *Gediz: Aylık Manisa Halkevi Dergisi*, (11), 4-19.
- Bir yıl içinde evimiz ne yaptı. (1939). *Gediz: Aylık Manisa Halkevi Dergisi*, (23), 5-25.
- CHF Programı: Fırkanın Üçüncü Büyük Kongresi Tarafından Kabul Olunmuştur*. (1931). İstanbul: Devlet Matbaası.
- CHP Büyük Kurultayının Tetkikine Sunulan Program Taslağı*. (1935). Ankara: [yayl.y.].
- Civci, S. (2013). *Halkevleri ve İzmir Halkevi'nin faaliyetleri: 1932-1951*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.
- Cumhuriyet Halk Fırkası. (1932). *Halkevleri Talimatnamesi*. Hâkimiyeti Milliye Matbaası.
- Cumhuriyet Halk Partisi. (1940). *Halkevlerinin idari ve teşkilat talimatnamesi*. Zerbamat Matbaası.
- Cumhuriyet Halk Partisi. (1942). *Halkevleri ve Halkodaları: 1932- 1942*. [y.y.].
- Cumhuriyet Halk Partisi. (1945). *Halkevleri ve halkodaları 1944*. [y.y.].
- Cumhuriyet Halk Partisi. (1946). *1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları*. [y.y.].
- Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin Parti Örgütüne Genelgesi, İkincikanun 1938'den 30 Haziran 1938 Tarihine Kadar*, C. 12. (1938). Ulus Basımevi.

- Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin Parti Teşkilatına Umumi Tebligatı, 21 İkincikanun 1941'den 30 Haziran 1941 Tarihine Kadar*, C.18. (1941). Ulusal Matbaa.
- Çağlar, B. K. (1937). Halkevlerinde bariz çalışmalar ve beliren değerler. *Ülkü*, 10(56), 180-181.
- Çağlar, B. K. (1938). Halkevleri'nde göze çarpan çalışmalar ve beliren değerler. *Ülkü*, 12(68), 557-561.
- Çeçen, A. (1990). *Atatürk'ün kültür kurumu: Halkevleri*. Gündoğan Yayınları.
- Dilek, H. (2013). *Mardin Halkevi ve faaliyetleri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], İstanbul Üniversitesi.
- Doğaner, Y. (2022, 20 Aralık). Halkevleri. *Atatürk Ansiklopedisi* içinde. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/halkevleri/>.
- Duman, S. (2008). *Türk modernleşme sürecinde Sivas Halkevi: 1933-1951*. Berikan Yayınları.
- Erol, M. (2000). Halkevi kütüphaneleri. *Türk Kütüphaneciliği*, 14(4), 472-479.
- Gülbeyaz, G. (2016). *Kuruluşundan kapanışına Malatya Halkevi*. [Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi]. Ahi Evran Üniversitesi.
- Güneş, G. ve Güneş, M. (2007). Cumhuriyet Döneminde Manisa'nın sosyo-kültürel yaşamında Halkevi'nin yeri ve önemi. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 6(15), 55-72.
- Halkevi haberleri. (1944). Halkevleri halk terbiyesi kurumlarıdır. *19 Mayıs: Samsun Kültür Dergisi*, 7(65), 40-41.
- Halkevleri ve halkodaları çalışmaları (1941). *Ülkü*, 17(97), 65-76.
- Halkevlerinde halkodalarında. (1948). *Ülkü: Halkevleri ve Halkodaları Dergisi*, 2(21), 45-46.
- Haziran ayı içinde evimizdeki çalışmaların ana hatları. (1940). *Gediz: Aylık Manisa Halkevi Dergisi*, (39), 15-16.
- İğdemir, U. (1939). *Halkevleri kütüphaneleri için rehber*. Matbai Ebuzziya.
- İstanbul Halkevi ne yaptı, ne yapacak. (1933). *Yeni Türk Mecmuası*, 1(6), XL- XLI.
- Kapusuzoğlu, Y. B. (2013). *Antalya Halkevi ve faaliyetleri: 1932-1951*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Karpat, K. (1967). *Türk demokrasi tarihi*. İstanbul Matbaası.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayıncılık.
- Kaya, B. (2008). *Bir halk eğitimi kurumu olarak İzmit Halkevi: 1932-1951*. [Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Keseroğlu, H. S. (1989). *Halk kütüphanesi politikası ve Türkiye Cumhuriyeti'nde durum*. Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi.
- Keseroğlu, H. S. (2022). Halkevlerinde kitap ve kütüphane kıyımı: 1951. *Türk Kütüphaneciliği*, 36(4), 495-511.
- Kocaağa, M. (2015). *Eminönü Halkevi ve faaliyetleri: 1935-1951*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Kongar, E. (1979). *İmparatorluktan günümüze Türkiye'nin toplumsal yapısı*. Bilgi Yayınevi.
- Okumak. (1936). *Türkün*, (6), 4-5.
- Özçelik, F. (2018). *Sosyal ve kültürel hayatta Bolu Halkevi*. İdeal Kültür Yayıncılık.
- Özdemir, Y. & Aktaş, E. (2011). Halkevleri: 1932'den 1951'e. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (45), 235-262.

- Özer, İ. (2010). *Türk modernleşmesinde halkevleri ve Diyarbakır Halkevi örneği*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Pala, H. (2006). *Cumhuriyet modernleşmesi projesinin bir aracı olarak ordu halkevi ve çalışmaları*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Sarınay, Y. (1994). *Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları: 1912-1931*. Ötüken Yayınları.
- Sezgin, C. (1939). Okuma ve okutma seferberliği. *Gediz: Aylık Manisa Halkevi Dergisi*, (32), 1-2.
- Somuncu, H. (2022). *Halkevlerinde yayın ve kütüphanecilik faaliyetleri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kastamonu Üniversitesi.
- Şimşek, S. (2002). *Bir ideolojik seferberlik deneyimi: Halkevleri- 1932-1951*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Taner, H. (1948). Halkevinin kitaplık çalışmaları. *Ülkü: Halkevleri ve Halkodaları Dergisi*, 2(15), 12-13.
- Taşoluk, B. (2007). *Kayseri Halkevi ve Erciyes Dergisi'nin halkbilimi açısından değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Erciyes Üniversitesi.
- Tekduymaz, B. (2004). *Balıkesir Halkevi çalışmaları ve kaynak dergisinin sistematik indeksi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Balıkesir Üniversitesi.
- Temiz, Ö. (2006). *Gaziantep Halkevi ve Başpınar Dergisi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], İstanbul Üniversitesi.
- Temizhan, O. (2006). *Halkevleri ve Halkevlerinin 1932-1940 Arası Eğitim Faaliyetleri*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Titiz, H. (2012). *Cumhuriyet döneminde halkevlerinin eğitim ve tarih çalışmaları- 1932-1951: Akdeniz Bölgesi örneği*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Tunç, B. (2018). Iğdır Halkevi ve faaliyetleri. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, (5), 36-51.
- Uludağ: *Bursa Halkevi Dergisi*. (1938). (18), 119-120.
- Uludağ: *Bursa Halkevi Dergisi*. (1939). (20), 119-120.
- Uludağ: *Bursa Halkevi Dergisi*. (1941). (31), 44-44.
- Ulusoy, K. ve Demirtaş, B. (2009). Cumhuriyet'in ilk yıllarında iki önemli kültür politikası: Halkevleri ve Millet Mektepleri. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Resat Genç Özel Sayısı*, (29), 1190-1208.
- Wilson, H. E. & Başgöz, İ. (1968). *Türkiye Cumhuriyeti'nde Milli Eğitim ve Atatürk*. Dost Yayınları.
- Yeşilkaya, N. G. (2001). Halkevleri. *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce-Kemalizm, C: 2*, içinde (ss. 113-118). İletişim Yayınları.
- Yüzbaşı, E. (2015). *Bilecik Halkevi ve faaliyetleri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Yüzbaşı, E. ve Akça, B. (2017). Bilecik Halkevi şubeleri ve faaliyetleri. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15 (1), 363-396. DOI: 10.18026/cbayarsos.298111